

УДК: 378. 147

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ З МЕТОЮ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

кандидат педагогічних наук, Балик Н. Р.,

кандидат біологічних наук, Шмигер Г. П.

Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка,
Україна, Тернопіль

У статті з'ясовано, що сучасні програми професійної підготовки студентів ґрунтуються на формуванні компетентностей, зокрема інформаційних та соціальних компетентностей; проаналізовано досвід професійної підготовки майбутніх педагогів у галузі інформаційно-комунікаційних технологій; розглянуто організаційно-змістові питання професійної підготовки студентів у галузі інформаційно-комунікаційних технологій. З'ясовано педагогічні умови професійної підготовки майбутніх педагогів, зміст інформаційних та соціальних компетентностей. Особливу увагу приділено дослідженню і обґрунтуванню методології інформаційних та соціальних компетентностей. Апробовано методи навчання з допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, що стимулюють у студентів розвиток навичок ХХІ століття через розв'язування проблем з життя практичного характеру шляхом розробки соціально-орієнтованих проектів.

Ключові слова: інформаційна компетентність, соціальна компетентність, вища педагогічна освіта, педагогічні умови, соціально-орієнтовані проекти.

кандидат педагогических наук, Балык Н. Р., кандидат биологических наук, Шмигер Г. П. / Тернопольский национальный педагогический университет имени В. Гнатюка, Украина, Тернополь

В статье установлено, что современные программы профессиональной подготовки студентов основываются на формировании компетенций, в частности информационных и социальных компетенций; проанализирован опыт профессиональной подготовки будущих педагогов в области информационно-коммуникационных технологий; рассмотрены организационно-содержательные вопросы профессиональной подготовки студентов в области информационно-коммуникационных технологий. Выяснено педагогические условия профессиональной подготовки будущих педагогов, содержание информационных и социальных компетенций. Особое внимание уделено исследованию и обоснованию методологии информационных и социальных компетенций. Апробированы методы обучения с помощью информационно-коммуникационных технологий, стимулирующих студентов развитие навыков ХХІ века через решение

проблем из жизни практического характера путем разработки социально-ориентированных проектов.

Ключевые слова: информационная компетентность, социальная компетентность, высшее педагогическое образование, педагогические условия, социально-ориентированные проекты.

PhD in Pedagogy, Balyk N., PhD in Biology, Shmyger G. Formation of informational and social competencies of students for professional training in pedagogical university / Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine, Ternopil

In this article we have defined that current training programs are based on the formation of students' competencies, in particular information and social competences; We have analyzed the experience of training future teachers in the area of information and communication technologies; We have considered organizational and content issues of students professional training in the area of information and communication technologies. We have defined pedagogical conditions for professional training of future teachers, the content of informational and social competencies. Particular attention was concentrated on research methodology and substation of information and social competence. We have tested methods of training using information and communication technologies to encourage students to develop the skills of the XXI century by solving the life problems through development of practical and social-oriented projects.

Key words: informational competence, social competence, higher pedagogical education, pedagogical conditions, social-oriented projects.

Вступ. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) стали важливим чинником впливу на політику, економіку, освітню та соціальну сфери кожної країни. Урядові та громадські організації, наукові кола все більше сприяють соціальному розвитку країн шляхом використання ІКТ як інструментів для забезпечення сталого розвитку, зокрема й освіти [8].

Серед факторів, які впливають на розвиток сучасної освіти, можна виділити:

- швидку зміну технологій, компетентностей фахівця;
- розвиток універсального фахівця, який за життя змінює кілька професій;
- інтеграцію знань;

розвиток колективних форм навчання [9].

Формулювання мети статті та завдань. Метою цієї статті є розгляд методології навчання студентів здобувати інформаційні та соціальні компетентності у процесі навчання у педагогічному університеті. Важливою вимогою для цієї методології є те, що вона повинна легко інтегруватися в існуючі освітні програми.

Важливо визначити компетентності, що необхідні студентам для успішної адаптації у сучасному світі.

Виклад основного матеріалу статті.

Існує два органічно взаємозалежних види самореалізації людини — особистісна і соціальна. Система вищої освіти є найважливішим соціальним чинником підготовки особистості до цих видів реалізації [1].

Соціуму потрібні випускники, готові до включення в подальшу життєдіяльність, здатні практично вирішувати життєві і професійні проблеми, що постають перед ними. А це багато в чому залежить від отриманих у вищому навчальному закладі компетентностей. Компетентність показує зв'язок між формуванням знань і професійною діяльністю і пов'язана з діяльнісним результатом [2].

Під компетентнісним підходом в освіті розуміють пріоритетну орієнтацію на цілі — вектори освіти: научуваність, самовизначення (самодетермінація), самоактуалізація, розвиток індивідуальності та соціалізація. Основними одиницями оцінювання якості результату навчання виступають компетентності та компетенції [4].

У психолого-педагогічній літературі [5, 6, 7] це поняття розглядається неоднозначно, що пов'язано зі складністю структури професійної діяльності в різних галузях і з відмінностями у теоретичних підходах дослідників

Розвиток соціальної компетентності студентів тісно пов'язаний з розвитком базових і професійних компетентностей. Формування соціальної компетентності у навчальному процесі співвідноситься з глобальною метою освітньої системи — розвитком особистості студента.

Соціальні компетентності — це сукупність компетенцій, які відносяться до людини як до особистості і до взаємодії особистості з іншими людьми, групою і суспільством [3]. Вони включають компетентності:

- персональну
- комунікативну
- інформаційну.

Інформаційна компетентність розглядається як володіння ІКТ-технологіями, розуміння можливостей їх застосування і критичне ставлення до інформації, поширюваної ЗМІ. Її складові: вміння самостійно збирати, зберігати, аналізувати, перетворювати (робити висновки, будувати прогнози, отримувати нові знання шляхом аналізу та синтезу різних відомостей тощо), передавати інформацію; вільне володіння програмним забезпеченням персонального комп'ютера та офісною технікою.

У сучасних програмах професійної підготовки майбутніх педагогів більше уваги приділяється засвоєнню навчального матеріалу, а не умінню використовувати отримані навички та знання у вирішенні життєвих проблем. тобто здатності використовувати навички для вирішення міжпредметних реальних проблем, у яких спосіб розв'язання явно не визначений.

Вважаємо, що одним із шляхів розв'язання цієї суперечності є формування інформаційних та соціальних компетентностей шляхом створення соціально-орієнтованих проектів.

Формування інформаційних та соціальних компетентностей відбувалося в рамках викладання дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і науці» для студентів усіх спеціальностей педагогічного університету. Під час підготовки майбутніх учителів основна увага приділялася вирішенню практичних і дослідницьких завдань, спрямованих на інтеграцію одержаного раніше досвіду та оволодіння новим у процесі спільної діяльності з викладачем або під його керівництвом.

Процес формування інформаційних та соціальних компетентностей студентів відбувався за таких організаційно-педагогічних умов:

1. Забезпечення інтеграції знань у процесі реалізації соціально-орієнтованих проектів.

2. Застосування методів навчання, що орієнтовані на професійний розвиток особистості; набуття практичного досвіду.

3. Організація ефективного інформаційного навчального середовища.

4. Використання форм навчання, що дають можливість співпрацювати, працювати в команді, розвивати креативність, лідерство та відповідальність.

Основні принципи методології формування інформаційних та соціальних компетентностей:

- інтеграція: університет — місцева громада — ринок праці;
- міждисциплінарність знань, проектний підхід;
- реалізація творчого та інноваційного підходів;
- підтримка професійного і соціального розвитку.

Форма проведення занять дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і науці» — інноваційний тренінг. Навчальний матеріал має модульну структуру. Перший модуль присвячений психолого-педагогічним особливостям використання ІКТ у навчальному процесі. Зокрема, у ньому розглядаються шляхи розвитку навичок ХХІ століття, таких як: уміння вирішувати проблеми, інформаційна грамотність, критичне мислення, співпраця, робота в команді, креативність, лідерство та відповідальність.

Педагогічні особливості використання ІКТ полягають у застосуванні: пошукових, проблемних та інтерактивних методів навчання, мозкової атаки, організації дослідницької діяльності, організації групової роботи та роботи в парах у навчальному процесі. Активні методи навчання під час тренінгу були обрані як найдоцільніші за умов використання ІКТ.

У другому модулі розглядається метод проектів, основні вимоги до його використання, приклади проектів. Студентам акцентується увага на основних ознаках методу проектів: розв'язанні деякої проблеми; як практичної так і теоретичної значимості результатів діяльності за проектом; самостійній (індивідуальній чи груповій) дослідницькій діяльності; інтегруванні знань та вмінь з різних навчальних дисциплін.

У третьому модулі дається поняття портфолію проекту, його структури та призначення. Здійснюється аналіз розроблених портфолію згідно до вимог навчального проекту.

Весь процес реалізації проекту супроводжується необхідністю пошуку та обробки інформації, що є хорошою передумовою для формування інформаційних та соціальних компетентностей. Студенти планують свою діяльність при підготовці до реалізації проекту, розробляють спеціальні критерії та форми оцінювання мультимедійних презентацій, веб-сайтів, блогів, публікацій з урахуванням: змісту, грамотності і достовірності інформації, оформлення, ефективного застосування комп'ютерних технологій, взаємодії та співпраці учасників проекту у процесі роботи.

Учасники тренінгу не тільки навчаються методології проектної роботи, а й здатності працювати в команді. Для групової форми роботи над проектом використовують веб-сервіси для спілкування — чати форуми, електронна дошка, хмарні технології Google Apps For Education, мережеві спільноти.

Оцінювання сформованих у студентів інформаційних та соціальних компетентностей здійснювалося на основі різних стратегій оцінювання:

- стратегії для оцінювання навчальних потреб студентів, такі як обговорення, аналіз графічних засобів візуалізації знань, мозковий штурм;
- стратегії заохочення мотивації у навчанні, такі як самооцінювання, зворотний зв'язок від ровесників і співпраця в групі;
- стратегії моніторингу прогресу у навчанні, такі як неформальні спостереження, неформальні опитування.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.

Важливою особливістю методології формування у студентів інформаційних та соціальних компетентностей є те, що вона легко інтегрувалася в навчальну програму дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і науці». Особливістю методології формування у студентів інформаційних та соціальних компетентностей є: проектний підхід, міждисциплінарність знань, підтримка професійного і соціального розвитку.

Педагогічні умови формування інформаційних та соціальних компетентностей полягають у: забезпеченні інтеграції знань у процесі реалізації соціально-орієнтованих проектів; застосуванні методів навчання, що орієнтовані на професійний розвиток особистості; організації ефективного інформаційного навчального середовища; використанні форм навчання, що дають можливість співпрацювати, працювати в команді.

До перспективних напрямів подальших наукових досліджень можна віднести пошук оптимальних шляхів інтеграції навчальних та реальних проектів.

Література:

1. Вітвицька С. С. *Основи педагогіки вищої школи: метод. посіб. для студ. магістратури* / Світлана Сергіївна Вітвицька. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
2. Дахин А. Н. *Моделирование компетентности участников открытого образования* / Александр Николаевич Дахин. – М.: НИИ школьных технологий, 2009. – 292 с.
3. Зарубінська І. Б. *Теоретико-методичні основи формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів економічного профілю: автореф. дис. . д-ра пед. наук : 13.00.04* / І. Б. Зарубінська ; Ін-т вищ. освіти НАПН України . – К., 2011. – 36 с.
4. Зеер Э. Ф. *Психология личностно ориентированного профессионального образования: монография.* – Екатеринбург: Изд-во Урал. гос. проф-пед. ун-та, 2000. – 258 с.
5. Морзе Н. В. *Модель стандарту ІКТ-компетентності викладачів університету в контексті підвищення якості освіти* / Н. В. Морзе, А. Б. Кочарян // *Інформаційні технології і засоби навчання.* – 2014. – Т. 43, вип. 5. – С. 27–39.
6. Осадча К. П. *Європейські норми та стандарти компетентності учителів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій* / К.П. Осадча // *Педагогічний процес: теорія і практика: зб. наук. пр. / АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих.* – К.: ЕКМО, 2009. – Вип. 1. – С.132–141.
7. Спірін О. М. *Система інформаційно-технологічних компетентностей учителя інформатики* // *Інформаційно-комунікаційні технології навчання. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції.* – Умань: ПП Жовтий, 2008. – С.160–162.
8. *A common European frame work for ICT Professional in all industry sectors* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecompetences.eu> – Загол. з титulu екрану. – Мова: англ. – Перевірено: 15.01.2016.
9. *ICT in education* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uis.unesco.org/Communication/Pages/ict-education.aspx>. – Загол. з титulu екрану. – Мова: англ. – Перевірено: 15.01.2016.

References:

1. Vitvytska S. S. *Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly: metod. posib. dlia stud. mahistratury* / Svitlana Serhiivna Vitvytska. – K.: Tsentr navchalnoi literatury, 2003. – 316 s.
2. Dakhyn A. N. *Modelyrovanye kompetentnosti uchastnykov otkrytogo obrazovanyja* / Aleksandr Nykolaevych Dakhyn. – M.: NYY shkolnykh tekhnologhyj, 2009. – 292 s.
3. Zarubinska I. B. *Theoretical and methodological guidelines for the development of social competence of students in higher education in economics: Author. Thesis.. Dr. ped. Sciences: 13.00.04* / I. B. Zarubinsky; Institute of Higher. Education NAPS of Ukraine. – K., 2011. – 36 s.

4. Zeer E. F. *Psychology lychnostno PROFESSIONAL oriented education: monohrafiya.* – Ekaterinburg: Izd Urals. state. Professor-ped. University Press, 2000. – 258 p.
5. Morse N. V. *Standard Model ICT competence faculty in the context of improving the quality of education / NV Morse, AB Kocharian // Information technologies and means of teaching.* – 2014 – Vol 43, no. 5. – P. 27–39.
6. Osadcha K. P. *European norms and standards for teacher competency in information and communication technologies / KP Osadcha // Process Teaching: Theory and Practice: Coll. Science. pr. / Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Inst ped. education and adult education.* – K.: ECMO, 2009. – Vol. 1. – S.132–141.
7. Spirin O. M. *System Information Technology computer science teacher competencies // ICT training. Proceedings of international scientific conference.* - Uman: PE Yellow, 2008. – P.160–162.
8. *A common European frame work for ICT Professional in all industry sectors [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://www.ecompetences.eu> – Загол. з титулу екрану. – Мова: англ. – Перевірено: 15.01.2016.
9. *ICT in education [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://www.uis.unesco.org/Communication/Pages/ict-education.aspx>. – Загол. з титулу екрану. – Мова: англ. – Перевірено: 15.01.2016.